

LUNARNA GEODEZIJA

U Geodetskom listu 1970 broj 1—3 str. 45—46 pod ovim naslovom prof. dr Nikola Najdhart (Neidhardt) postavlja pitanje: »kako da nazovemo dio nauke koji se bavi ili će se baviti izmjerom površine Mjeseca?« i u vezi s tim razmatra tri termina: »lunarna geodezija« onda »selenska geodezija« i »lunezija« i na kraju, pošto odbacuje termin »selenska geodezija«, ostaje u dilemi: »Možda bismo mogli dio nauke koji se bavi mjerenjima na površini Mjeseca nazvati »lunezija« a onda se koleba i završava: »i termin lunarna geodezija došao bi u obzir.«

Kako se ne slažem sa ovakvim razmišljanjem prof. dr Nikole Najdharta, nokušaću baš na osnovu njega da ukazem na termin koji bi, po mom mišljenju, bio najbolji odgovor na postavljeno pitanje i koji bi najviše odgovarao kod nas već usvojenoj stručnoj i naučnoj terminologiji ove vrste. Ali ne tosa hteo bih da se složim sa prof. dr Najdhartom u pogledu upotrebe internacionalnih termina. Pogotovo kad se radi o terminima koji su u nauci opšte prihvaćeni i tako stekli već pravo građanstva u glavnim svetskim jezicima. U tom pogledu dakle ne bih imao nikakve primedbe.

A sada evo u čemu se ne slažem sa prof. dr Nikolom Najdhartom:

1) Da li novi termin graditi od latinske reči »Luna« ili od grčke »Selena«? Prof. dr Najdhart kaže: »Od riječi Luna i Selena prva bolje odgovara, jer je općenitije poznata«. Ja bih rekao da su poznate obe i u tom pogledu bih se pozvao na dva naša rečnika stranih reči. Milan Vuiaklija u Leksikonu stranih reči i izraza, Beograd 1966 daje ovakve termine građene na grčkoj osnovi (selenogamija, selenografija, selenologija, selenotopografija), dok Bratoljub Kla-

jić u Velikom rječniku stranih riječi i izraza, Zagreb 1968 gradi ih na grčkoj (selenografija) i na latinskoj (lunologija) osnovi. Za nas je važno da se obadvojica slažu u pogledu termina »selenografija« (opis meseca, građena na istom principu »geografija« ops Zemlje). Za nas je u ovom slučaju upravo bitno da je grčka reč »Selena« već ušla u naučnu terminologiju ove vrste. Šta više on i onda kada je u nauci korišćen latinski jezik naučni termini koji se odnose na mesec građeni su na grčkoj osnovi, kao što to jasno pokazuju ovi primeri iz XVII veka: M. F. van Langren, *Selenographia Langreniana, Antverpiae 1645* ili J. Hevelius, *Selenographia sive Lunae Descriptio, Gedadani 1648*. Dakle naslovi dela koja se bave opisom Meseca, a pisana su na latinskom jeziku, sadrže u ovom slučaju terminologiju građenu na grčkoj osnovi. To je slučaj i u današnjim modernim jezicima: nemačkom (J. H. Schräter, *Selenographische Fragmente, Lilienthal 1791, I Coltingen 1902, II*), engleskom (S. A. Saunder, *The Determination of Selenographic Positions and the Measurement of Lunar Photographs, u Monthly Notices R. A. S., 1. Paper 1900, 60, 174, 2. Paper 1901, 62, 41, itd.*), ruskom (G. N. Katterfel'd, *Problemy selenologiji, u Izv. Vses. geogr. ob-va, 1965, 97, 1*), francuskom (T. Weimer, *Recherches sélénographiques, u Bull. Astr. 1954, 17*). Prema tome ni mi ne bismo imali razloga da našu terminologiju u ovom slučaju gradimo na latinskoj osnovi.

2) Već na osnovu izlaganja pod 1) možemo lako zaključiti da termin »lunezija«, koji predlaže prof. dr Najdhart, ne bi bilo celishodno usvajati za pojam premeravanja Mesečeve površine. Ali njega ne treba usvojiti i iz drugog razloga. On je građen na takav način, kao što bi se gradio naziv državne organizacije osnovane na Mesecu, a ne nauke o premeravanju Meseca.

3) A šta je sa terminom »lunarna geodezija« koji prof. dr Najdhart uzima u obzir takođe kao moguć? Ovaj termin kao i termin »selenska geodezija«, koji on odbacuje, ne odnosi se uopšte na premer Meseca i njegove površine, dakle na Mesec kao objekt premera već na Mesec kao posrednika kod premera Zemlje i označava jedan od metoda određivanja položaja tačaka na zemljinoj površini na osnovu opažanja Meseca, odnosno jedan od metoda određivanja oblika i dimenzija Zemlje, Ideja određivanja koordinata tačaka na Zemljinoj površini i odatle onda oblika Zemlje iz opažanja položaja Meseca na nebeskom svodu je prilično stara. Nju nalazimo u delima naučnika iz XVIII veka npr. Ojlera (J. A. Euler), kasnije u XIX veku kod Helmerta (F. R. Helmert), zatim pre drugog svetskog rata kod Lamberta (W. D. Lambert), međutim zbog nedovoljne tačnosti opažanja rezultati nisu zadovoljavali potrebe pa je prime na tih ideja mogla da se ostvari tek posle drugog svetskog rata (W. Makowitz). Prema tome lunarna ili selenska geodezija bi bila deo satelitske geodezije, odnosno još šireg pojma astronomske, kosmičke ili nebeske geodezije.

Šta nam onda ostaje, na osnovu ovog izlaganja, da usvojimo kao termin kojim ćemo da nazovemo nauku o premeru Meseca? Odgovor je prost. Novi termin treba da gradimo, analogno već usvojenom terminu selenografija, na grčkoj osnovi od reči $\Sigma\epsilon\lambda\eta\nu\eta$ = Mesec i $\delta\alpha\acute{\iota}\epsilon\tau\upsilon$ = deliti, dakle

SELENODEZIJA, kao što je sagrađen i termin geodezija. Na taj način prema terminima geografija i geodezija, koji se odnose na opis i premer Zemlje, imamo termine selenografija i selenodezija, koji se odnose na opis odnosno premer Meseca. Dalje, to odgovara i međunarodnoj terminologiji, za koju se zalaže i prof. dr Najdhart, a koja se za nauku o premeru Meseca već odomaćila i u glavnim svetskim jezicima: kod Nemaca Selenodäsie i selenodätisch (npr. J. Hopmann, Selenodätische Untersuchungen, u Mitt. Sternw. Wien 1952, 6, 13), kod Engleza Selenodetic (npr. S. Breece, M. Hardy and M. O. Marchant, Horizontal and vertical control for lunar mapping, part II AMS selenodetic control system 1964, u AMS Techn. Rep. 1964 Nr 29), kod Rusa selenodezija i selenodezičeskij (npr. N. Ju. Lipskij, Predislovie uz Sbornik statej figura luni i problemy lunnoj topografii, Moskva 1968). Francuzi koriste termine sélénodésie i sélénodésique, ali ovo ne mogu da dokumentujem, jer momentalno nemam pri ruci francusku literaturu koja se odnosi na pitanja premera Meseca, te molim prof. dr Najdharta i čitaoc da ovo poslednje prime sa rezervom.

I na kraju da zaključimo: za nauku o premeru Meseca najbolje je da koristimo termin selenodezija i pridev selenodezijski, odnosno običnije selenodetski.

NIKOLA E. RADOSEVIC

pukovnik geodetske službe u penziji
Beograd, Miloša Pocerca ulica br. 34